KOKEILEVA

OTA KOKEILEVA ASENNE

Me toistetaan usein asioita samoilla kaavoilla eikä pysähdytä miettimään, että miksi. Tai mistä muusta voisi olla kysymys? Mitä uutta tietoa saisi kokeilemalla vaikka aistia tuttua asiaa uudella tavalla? Entä jos käännetään ympäri ajatus siitä, ketkä ovat toimijoita ja ketkä toiminnan kohteita tai yleisöä. Voisiko maisema pitää esityksen ihmisille? Tai mistä me voitaisiin huomata, jos jonkun toisen lajin edustaja sanoo meidän ehdotukseen ”Ei”?

Kokeilemiseen kuuluu myös se, että ei tarvitse osata, saa erehtyä ja pitää kokeilla uudestaan.

Oikeita vastauksia ei välttämättä ole, vaan havainto ja tulkinta riippuvat näkökulmasta. Toisille eläimille on usein väliä sillä, mikä meidän näkökulma on – heidän elämänsä saattaa jopa riippua siitä.

ELOTILA ON RANDOM: PAIKKOJEN VAIHTOA JA MIELEN KUVITUSTA

SUOSTUMUS

Sopivat paikat: ulkona tai sisällä tila, jossa mahtuu liikkumaan

Aika: n. 40 min

Tekeminen: liikutaan, keskustellaan, havainnoidaan eri aisteilla. Harjoitellaan suostumuksen pyytämistä, omien rajojen ilmaisemista sekä toisen kieltäytymisen hyväksymistä. Jotta voi luoda huomioivaa yhteiseloa, on tärkeää kokea, että tulee itse kohdatuksi kunnioittavasti.

Ensimmäinen kierros: harjoitellaan sanomaan ei

1. Lähdetään liikkumaan rauhallisesti tilassa
2. Kun katseemme kohtaa toisen osallistujan katseen, mennään toistemme luo
3. Toiselle esitetään ehdotus. Esimerkiksi: *Haluatko kävellä kanssani? Mennäänkö ikkunan luo?*
4. Tällä kierroksella vastaus on aina "ei". Kun toinen vastaa "ei", ehdotuksen esittäjä vastaa yksinkertaisesti: "Kiitos."

Jatketaan liikkumista ja etsitään uusi pari. Vaihdellaan rooleja niin, että kaikki pääsevät sekä kysymään että kieltäytymään.

Toinen kierros: kyllä tai ei

1. Jatketaan samalla tavalla, mutta nyt kysymyksiin voi vastata joko kyllä tai ei.
2. Ehdotetaan sellaisia asioita, jotka voidaan toteuttaa heti. Esimerkiksi: *Tehdäänkö yhdessä yksi pyörähdys? Saanko istua viereesi?*
3. Jos vastaus on ei, vastataan jälleen: "Kiitos." Tämän jälkeen hyväksytään vastaus sellaisenaan ja jatketaan eteenpäin. Jos vastaus on kyllä, toteutetaan ehdotettu toiminta yhdessä.

Tarkoituksena on kysyä, vastata rehellisesti ja ottaa vastaan myös kielteinen vastaus.

JATKUU

SUOSTUMUS

Kolmas kierros: ilman sanoja

1. Kokeillaan seuraavaksi samaa harjoitusta ilman puhetta.
2. Yritetään ilmaista pyyntö, suostumus, kieltäytyminen ja kiittäminen eleiden, ilmeiden ja liikkeiden avulla. Pohditaan samalla:

Miten ymmärrämme, mitä toinen haluaa?
Mistä tunnistamme myöntymisen tai kieltäytymisen?
Milloin toisen viesti jää epäselväksi?

VOIKO TOINEN LAJI SANOA "EI"?

Miten voisimme pyytää toiselta eläimeltä "suostumusta" johonkin toimintaan?

Mistä merkeistä voisimme päätellä, että eläin haluaa tai ei halua lähestyä meitä?

Milloin emme oikeastaan tiedä, mitä eläin haluaa? Mitä silloin kannattaa tehdä?

Miten muiden lajien viestejä voisi oppia kuuntelemaan entistä tarkemmin?

Miten kohdata kunnioittavasti silloin, kun toinen ei voi vastata meille ihmisen kielellä?

MAISEMA ESITYKSENÄ

Sopivat paikat: Ulkotila, jossa voi katsoa hetken ympärillä olevaa maisemaa

Aika: n. 15-20 min

Tekeminen: Liikutaan, seistään tai istutaan paikallaan, keskustellaan. Me ihmisinä ajatellaan usein olevamme heitä, joiden kuuluu päättää ja hallita asioita. Siirrytään hetkeksi itse sivuun, annetaan muun ympäristön luoda omia tarinoitaan ja suunnataan huomio niihin. Sen jälkeen mielikuvitellaan, miten voitaisiin ja haluttaisiin itse liittyä mukaan tapahtumiin.

Kun ollaan löydetty ulkoa sopiva paikka, asetutaan riviin, niin että ollaan kasvot samaan suuntaan. Katsotaan edessä avautuvaa maisemaa ikään kuin katsottaisiin esitystä. Se voi olla teatteriesitys, tanssiesitys tai ihan mikä vain esitys. Esiintyjiä ovat kasvit, eläimet, pilvet ja oikeastaan kaikki, mitä me havaitaan.

KATSOTAAN ESITYSTÄ MUUTAMA MINUUTTI

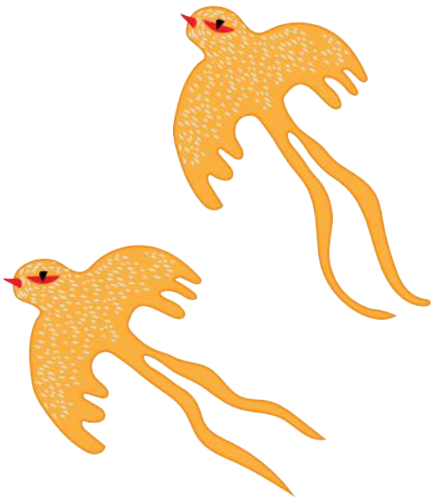

Kun maisemaa katsoo kuin esitystä, muuttaako se jotain katsomisessa tai miltä se tuntuu?

Millä tavalla me ollaan osa esitystä?

Miten esitykseen voisi liittyä mukaan? (voidaan tehdä se tai vain kuvailla vaihtoehtoja)

MILTÄ ILMA MAISTUU?

Sopivat paikat: Ulko- tai sisätila, jossa ei liiku paljon ihmisiä

Aika: n. 30 min

Tekeminen: Havainnointi eri aisteilla. Me eletään jatkuvasti erilaisten elämänmuotojen ja toisten eläinten kanssa havainnoiden toisiamme ja maailmaa eri tavoilla. Mihin ja keihin me kiinnitetään huomiota? Kuka jää huomaamatta? Mikä kaikki vaikuttaa havaintoihimme?

Jokainen etsii itselleen oman paikan. Voi istua, maata tai seistä. Suljetaan silmät tai katsotaan alaspäin. Hengitetään muutama kerta rauhallisesti ja syvään sisään ja ulos. Uloshengityksillä lasketaan hartioita ja annetaan huomion asettua tähän hetkeen ja paikkaan.

Aletaan nyt kiinnittää huomiota ympäristön ääniin. Mitä erilaisia ääniä kuulet ympärilläsi, läheltä tai kaukaa? Mikä tai kuka ääntelee?

Siirretään seuraavaksi huomio tuntoaistiin. Miltä ilma ja sen lämpötila tuntuu ihollasi tai maa kehosi alla?

Kiinnitetään seuraavaksi huomio hajuaistiin. Miltä ilma tuoksuu? Minkä kaikkien asioiden tuoksuja huomaat?

Lopuksi makuaisti. Havaitsetko suussasi jonkin maun? Vaikuttavatko ympäristön tuoksut siihen, miltä ilma tuntuu "maistuvan"?

Avataan lopuksi silmät, jos ne ovat olleet kiinni, ja katsotaan rauhassa ympärillemme.

Huomaatko ympäristön näyttävän erilaiselta kuin alussa?

Mitkä kaikki vaikuttaa siihen, mitä havaitsemme ympäristössämme?

Miksi kiinnitämme huomiota joihinkin asioihin, mutta emme toisiin?

Muuttuivatko havaintomme ympäristöstä harjoituksen aikana?

NAKSUTINKOULUTUS

Sopivat paikat: ulko- tai sisätila, jossa mahtuu liikkumaan

Materiaalit: Paperilappuja ja kynä

Aika: n. 20-30 min

Tekeminen: Liikutaan, käytetään lyhyttä ääntä tai sanaa. Pyritään asettumaan toisen lajin asemaan ja tutkitaan, miltä oman toiminnan ja viestinnän tulkitseminen voi tuntua eläimen näkökulmasta. Samalla pohditaan, miten eläimet oppivat, miten niiden kanssa viestitään ja mitä yhteistä tai erilaista ihmisten ja muiden eläinten välisessä vuorovaikutuksessa on.

Yksi kirjoittaa lapuille erilaisia toimintoja, kuten ”mene istumaan”, ”nosta vasen jalka”, tai ”pyöri ympäri”. Lappuja kirjoitetaan niin paljon kuin meitä on. Kirjoittaja jakaa laput kaikille. Tehtävä tehdään pareittain niin, että toinen esittää kouluttajaa ja toinen koiraa.

Kouluttaja yrittää opettaa omalla lapullaan olevan toiminnon parilleen. Kouluttaja ei saa käyttää tavallista puhetta tai kertoa suoraan, mitä toisen pitäisi tehdä. Valitaan sen sijaan jokin palkkioääni tai lyhyt sana, kuten naksautus, ”jes” tai ”hep”. Kouluttaja käyttää tätä merkkiä aina, kun koiraa esittävä pari tekee jotakin, mikä vie kohti tavoiteltua toimintaa.

Jatketaan, kunnes pari oppii koulutettavan tehtävän. Sen jälkeen vaihdetaan rooleja ja kokeillaan uudelleen uuden toiminnon kanssa. Lopuksi voidaan keskustella kokemuksista.

Tuntuiko toisen ymmärtäminen helpolta vai vaikealta?
Miten itsensä sai tehtyä ymmärrettävämmäksi?
Miksi koiria yleensä koulutetaan, mutta kissoja ei?

OIKEUDENMUKAINEN KUVAUS

Sopivat paikat: sisä- tai ulkotilat, joissa voi piirtää paperille tai maahan, valokuvata tai rakentaa teoksen

Materiaalit: Esim. piirustuspaperia, erilaisia kyniä, katuliituja, lunta tai lehtiä ja maahan pudonneita oksia, kamera

Aika: n. 45-60 min

Tekeminen: Piirretään/valokuvataan, liikutaan ulkona. Pohditaan erilaisia tapoja tietää, kokea ja kuvata maailmaa. Kokeillaan tarkastella kuvia ja kuvauksia kriittisesti: kuva ei koskaan ole neutraali tai täysin kattava esitys todellisuudesta, vaan siihen sisältyy aina valintoja.

Valitaan jokin itseä kiinnostava aihe, johon liittyy toinen eläin tai eläimiä. Millaisia merkkejä esimerkiksi hoivaamisesta, oikeudenmukaisuudesta, yhteiselosta tai näiden puutteesta me löydetään siitä?

Tutkitaan sitten aihetta tekemällä kuvia tai teoksia eri tavoin: piirretään lyijykynillä, tusseilla, liiduilla tai katuliiduilla, otetaan valokuvia tai tehdään vuodenaikaan sopivia teoksia esimerkiksi lumella tai muilla ympäristössä löytyvillä luonnonmateriaaleilla.

Kokeillaan tehdä samasta aiheesta useampi erilainen kuva tai teos. Voidaan esimerkiksi rajata näkymää eri tavoin, kuvata läheltä tai kaukaa tai korostaa eri yksityiskohtia. Vertaillaan kuvia. Miten erilaiset valinnat muuttavat kuvan viestiä?

Mitä kuvassa tai teoksessa korostuu ja mikä jää näkymättömäksi? Millaisen tarinan kuva kertoo?

Herättävätkö eri kuvat erilaisia tunteita tai ajatuksia, vaikka niiden aihe olisi sama?

Miten erilaiset kuvat vaikuttavat siihen, millaisina eläimiä nähdään?

KOKEILEVA VILLI TUNTEVA KRIITTINEN YHTEINEN

OTA KOKEILEVA ASENNE

Viikin normaalikoulun ja Vesalan koulun nuoret asiantuntijat

Kaisla Autero, Anastasia Gogoleva, Kuisma Lamminmäki, Osmo Luotonen, Aamu Pohjankoski, Kiti Puranen, Alvin Saarikoski, Maryam Abdulnaby, Inna Butko, Tesla Helén, Iida Lepola, Nellie Linnermo, Azmi Mohamed, Nayomi Shiberu, Minja Vanhatalo

Tutkijat ja taiteilijat

Matilda Aaltonen, Outimaija Hakala, Mikko Puumala, Maija Linturi, Irina Salmi, Piia Vinnari

Koordinoivat aikuiset

Maaria Hartman, Bertta Annola, Tomi Kiviluoma

Elotilan ohjausryhmä

Pauliina Rautio (pauliina.rautio@oulu.fi) – kysy lisätietoja! Tuure Tammi, Riikka Hohti, Tuomas Aivelo, Anttoni Kervinen, Pekka Tuominen, Mika Simonen, Maaria Hartman, Maria Saari, Henrika Ylirisku

Yhteistyökumppanit ja rahoittaja

Teija Peura (Luontoliitto), Mari Tähjä (ent. Lasten ja nuorten säätiö, nyk. Suomen taiteilijaseura), Anna Haukka (Suomen ympäristöopisto SYKLI), Lasse Lehtonen ja Kim Krappala (Nuorten tiedeakatemia). Rahoittaja Suomen Akatemia (365569).

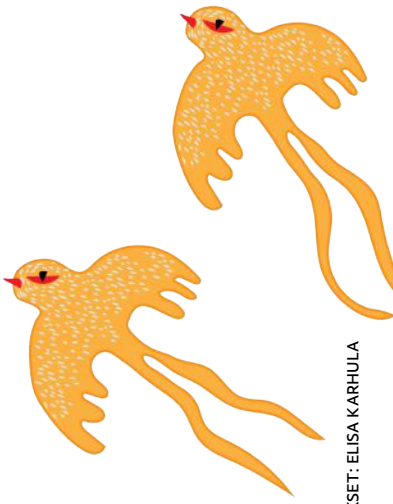

KUVITUKSET: ELISA KARHULA

OULUN YLIOPISTO

elotila PROOF OF CONCEPT

Suomen Akatemia